

Юлія Тараненко,
старший викладач кафедри теорії і
методики навчання мистецьких
дисциплін Бердянського державного
педагогічного університету

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ ДО РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Процеси, що відбуваються в Україні, висувають перед системою освіти завдання, пов'язані з переглядом основних концепцій і підходів до підготовки фахівців. Це викликано потребою формування висококваліфікованого спеціаліста з високим рівнем професіоналізму та компетентності, що вміє швидко адаптуватися, мобілізуватися в умовах сучасної освіти. Тому в суспільстві існує гостра потреба в професійно підготовлених кадрах, здатних працювати творчо, нетрадиційно, усувати одноманітність у роботі.

Останнім часом опубліковано ряд наукових праць, які висвітлюють питання професійної підготовки майбутніх учителів хореографії, керівників хореографічних колективів (Л. Андрощук, О. Бурля, С. Забрєдовський, О. Мартиненко, О. Таранцева, Т. Сердюк, Ю. Ростовська та ін.). Досліджуючи проблеми підготовки фахівців хореографічного напрямку, науковці наголошують на важливості професійно-педагогічної спрямованості освіти, розвитку професійних якостей, виробленню індивідуального стилю діяльності тощо. Проте проблема підготовки майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів, а саме педагогічні умови цієї підготовки потребує детального дослідження та узагальнення.

Мета дослідження – виокремити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів.

Ефективність процесу підготовки майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів закономірно залежить від педагогічних умов.

У нашому дослідженні під педагогічними умовами розуміємо особливості організації процесу професійної підготовки майбутніх учителів хореографії, що детермінують її результат – набуття студентами хореографічно-творчої компетентності.

Спираючись на вимоги сучасної хореографічної освіти та враховуючи умови професійної підготовки майбутніх учителів у ВНЗ, ми виокремили наступні педагогічні умови, які, на нашу думку, сприятимуть підвищенню якості підготовки майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів: становлення творчої

індивідуальності студентів засобами мистецтва; формування національно-культурної ідентичності особистості майбутнього вчителя хореографії; спрямованість майбутніх учителів на використання засобів естетотерапії на уроках хореографії в початковій школі.

Стисло охарактеризуємо зміст зазначених педагогічних умов.

Становлення творчої індивідуальності майбутніх учителів хореографії засобами мистецтва

Розглядаючи індивідуальність у контексті педагогіки творчості, С. Сисоева зазначає, що кожна людина «характеризується своїм унікальним набором творчих якостей, їх розвитком, який і буде визначати рівень творчих досягнень і можливостей» [5, с. 142].

Індивідуальність педагога як новоутворення особистості виникає на певному етапі професійної діяльності в процесі реалізації й розвитку своїх можливостей та здібностей і визначається особистісними рисами – самобутністю, неповторністю, яскравістю, своєрідністю вираженням почуттів і характеру [4, с. 305].

Принципово стратегічна відмінність індивідуальності майбутнього педагога з тим, який працює, полягає в тому, що його діяльність є не професійно-педагогічною, а навчальною, як стверджує О. Отич. Тому, маючи перспективну професійно-педагогічну забарвленість і спрямованість, означена індивідуальність проявляється у своєрідних та неповторних підходах студента до розв'язання навчально-теоретичних, навчально-практичних і навчально-виробничих завдань, зміст та вимоги щодо виконання яких значною мірою регламентовані процесом професійної підготовки студентів у педагогічному ВНЗ [3, с. 151].

Розвиток творчої індивідуальності майбутніх учителів мистецьких дисциплін під час професійного навчання в педагогічних ВНЗ передбачає:

- відмову від застосування вузькофахового підходу у викладанні мистецьких дисциплін на користь міждисциплінарного та інтегративного;

- активне впровадження інноваційних технологій навчання, які забезпечуватимуть особистісне входження студентів до оволодіння майбутньою професією;

- усіляке мотивування студентів до творчої педагогічно-мистецької діяльності, яка забезпечує послідовне становлення їх творчої індивідуальності [3, с. 155].

Таким чином, проблема індивідуальності набуває безпосереднього зв'язку з творчістю, що є підґрунтям для розвитку особистості майбутнього вчителя хореографії в процесі професійної підготовки в педагогічних ВНЗ. Зважаючи на індивідуальну сутність мистецтва, виразні мистецькі засоби, постановку танцювальних творів майбутніми вчителями хореографії, можна стверджувати, що їх особистість може існувати лише як індивідуальність. Її становлення відбувається за умови

актуалізації студента в суб'єктивно новому художньому продукті (танцювальна композиція, імпровізація тощо) як результаті художньо-творчої діяльності, як самобутньої особистості з яскраво вираженою творчою індивідуальністю, професіонала найвищого рівня, людини культури.

Формування національно-культурної ідентичності особистості майбутнього вчителя хореографії

Ідентичність у різних її аспектах розглядали філософи (В. Абушенко, Г. Гачев, П. Юркевич та ін.), історики (М. Грушевський, І. Огієнко та ін.), письменники, етнографи та фольклористи (О. Воропай, С. Килимник, Т. Рильський та ін.), психологи (Е. Еріксон, О. Леонт'єв, Е. Холл та ін.) та педагоги (Г. Ващенко, Ю. Кузьменкова, О. Отич, Г. Філіпчук та ін.).

О. Отич наголошує, що національно-культурна ідентичність передбачає сприйняття себе особистістю як представника національної культури певної історичної епохи і носія загальнолюдських гуманістичних культурних цінностей [3, с. 205].

Показниками сформованості національно-культурної ідентичності особистості, за М. Вовк, можуть виступати: оформлення в її свідомості національної картини світу; наявність чітких світоглядних орієнтирів, національних стереотипів поведінки, сталих психічних реакцій, типових оцінок життєвих, культурних, політичних та інших явищ; засвоєння етнічного культурного досвіду, морально-естетичних цінностей народу, його мовної картини світу; достатній рівень сформованості національної свідомості, самосвідомості й культури; готовність виступати суб'єктом репродуктивно-творчої діяльності на благо українського народу [1, с. 156].

Хореографічне мистецтво як органічна частина культури, включена в певний соціо- та національно-культурний контекст, виражає найважливіші цінності національної й соціокультурної спільноти, а також значною мірою впливає на формування національно-культурної ідентичності особистості майбутнього фахівця.

У процесі професійної підготовки майбутніх учителів хореографії формується національно-культурна ідентичність під час ознайомлення з хореографічними творами народного мистецтва, їх сприймання й оцінювання, власного відтворення у формі танцювальних композицій. Так, у студентів-хореографів засвоєння знань з історії українського танцю, методики обробки фольклорного матеріалу відбувається на основі досліджень видатних теоретиків українського народного танцю (К. Василенко, В. Верховинець, А. Гуменюк, Б. Стасько та ін.). Зразками фольклорного матеріалу сценічних форм українського народного танцю є балетмейстерські роботи М. Вантуха, В. Вірського, Я. Чуперчука та ін.

Отже, прагнення майбутніх учителів хореографії педагогічних ВНЗ до ствердження національної самобутності можна розглядати як передумову і дієвий чинник їх успішного особистісного розвитку та

готовність формувати національну свідомість у молодших школярів у процесі танцювальної діяльності.

Підготовка майбутніх учителів до використання засобів естетотерапії на уроках хореографії в початковій школі

Естетотерапія – це самостійна сфера інтегративного наукового знання про засоби та методи створення педагогом психологічно комфортного освітнього середовища, яка, на думку авторитетної дослідниці цього феномену О.Федій, здатна відновити природну гармонію учня з навколишнім середовищем, спрямувати його на подальше індивідуально-творче самовдосконалення. Естетотерапія несе в собі приховані можливості щодо збереження цілісності й розвитку творчого потенціалу особистості, її духовного ядра [6, с. 141].

Зазначимо, що базовим змістовим компонентом естетотерапевтичного впливу на особистість слід уважати мистецтво, яке гармонізує сенсорну систему людини. Терапевтична дія на особистість відома в історії людського суспільства з прадавніх часів, яка проявляється в численних образних, ритмо-інтонаційних мистецьких засобах (музика, танок, образотворче мистецтво, художнє слово).

Сьогодні естетотерапія мистецтвом все активніше застосовується як інноваційний підхід у корекції та становленні особистості [6, с. 158].

Під час підготовки майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів доцільно застосовувати такі види естетотерапії: танцювальна терапія, фототерапія, ігротерапія та ін.

Танцювальна терапія (хореотерапія) передбачає використання танцю та руху як процесу, що сприяє інтеграції емоційного та фізичного стану особистості [2, с. 17]. Розвиток сучасної хореотерапії пов'язують з іменами чотирьох професійних танцюристок, представниць танцю модерн, Л. Еспенак, М. Уайтхауз, М. Чейз, Т. Шуп та ін.

Хореотерапія може розглядатися як напрям арт-терапії, складовий елемент музикотерапії, різновид терапії фізичною активністю. Основні завдання, що розв'язуються при використанні цього методу: підвищення рухової активності; комунікативний тренінг та організація соціотерапевтичного спілкування; отримання діагностичного матеріалу для аналізу та самопізнання; звільнення та послідовне зростання особистості. Заняття танцями, ритмікою сприяє гармонійному індивідуально-творчому розкриття дитини, пошуку варіантів самовираження та отримання певного терапевтичного ефекту.

Фототерапія вважається одним із новітніх напрямів розвитку естетотерапії мистецькими засобами, незважаючи на досить тривалий період існування самого мистецтва фотографії. Це своєрідний засіб самовираження, самопізнання, соціалізації та емоційно-чуттєвого виховання людини.

Основним змістом фототерапії є створення та/або сприймання фотографічних образів, яке доповнюється обговоренням і різними видами творчої діяльності (образотворча діяльність, танцювальна, драматизація, художній опис).

Під час підготовки майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів доцільно використовувати техніки, ігри та вправи мультимодального характеру (наприклад, техніки «Фотографія в поєднанні з вільним рухом», «Виразні жести і пози», «Танок почуттів», «Живі скульптури», «Галерея образів» тощо). Кожна з технік окреслена самою назвою-підказкою, виконання яких супроводжується фотографуванням найбільш значущих моментів із подальшим обговоренням у групі та створенням колажів, виставок, плакатів, що забезпечує значний естетотерапевтичний вплив.

У процесі *ігротерапії* педагогу можуть відводитися різні ролі: спостерігача, дослідника, партнера по грі, керівника-організатора, коментатора.

При визначенні основних функцій педагогічної ігротерапії слід урахувати: тип корекційно-розвивальної взаємодії педагога з дитиною; позитивне самосприйняття дитини; міжособистісні відносини дітей; професійні відносини педагогів з батьками тих дітей, що потребують психолого-педагогічної корекції [6, с. 352].

Спрямованість професійної підготовки майбутніх педагогів на застосування ігротерапії на уроках хореографії в початковій школі передбачає формування позитивно-емоційного ставлення дитини до навчально-пізнавальної діяльності, здатності до активної комунікації та самовиховання; установлення різноманітних контактів та взаємодії дітей між собою для подолання скутості, низької самооцінки, фобічних реакцій, неадекватної статево-рольової ідентифікації тощо; побудова тісного естетотерапевтичного контакту педагога з батьками дітей у різних формах – від просвітництва та консультування до естетотерапевтичних тренінгів батьківських груп.

Майбутні вчителі хореографії мають усвідомлювати, що естетотерапевтичний вплив на дитину може підвищуватися за умови комплексного поєднання засобів естетотерапії (танцювальна терапія, музикотерапія, фототерапія, арт-терапія, ігротерапія тощо). Так, у процесі прослуховування музики у майбутніх хореографів виникають певні художні образи, які вони передають мовою танцю в своїй імпровізації, малюють свій настрій та враження на папері та фіксують все це на фото.

Вищезазначені педагогічні умови розуміються нами як сукупність сприятливих факторів, що забезпечують ефективність підготовки майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів у реальному педагогічному процесі ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Вовк М. П. Український фольклор як фактор формування етнічної ідентичності учнівської молоді / М. П. Вовк // Мистецтво у розвитку особистості: монографія / За ред., передмова та післямова Н. Г. Ничкало. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 224 с. – С. 146–156.
2. Грєнлюнд Э. Танцевальная терапия. Теория, методика, практика / Э. Грєнлюнд, Н. Ю. Оганесян. – СПб. : Речь, 2004. – 288 с
3. Отич О. М. Розвиток творчої індивідуальності студентів професійно-педагогічних навчальних закладів засобами мистецтва: монографія / О. М. Отич; за наук. ред. І. А. Зязюна. – Чернівці : Зелена Буковина, 2011. – 246 с.
4. Савчин М. В. Педагогічна психологія: навч. посіб. / М. В. Савчин. – К. : Академвидав, 2007. – 374 с.
5. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості / С. О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.
6. Федій О. А. Підготовка педагогів до використання засобів естетотерапії: теорія і практика: Монографія / О. А. Федій. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2009. – 404 с.